

אסא כשר בביתו

„חשובים בני־אדם, לא אבנים או געגועים היסטוריים!“

הוא אמר שהיסטוריה רבות לפני שהשתמש בביטוי נאצי. הוא טרח להסביר כי אין כוונתו למחנות־הריכוז ולרצח־העם. אלא לאותן שש שנים ראשונות לשילטון הנאצי, לפני מחנות־הריכוז; לאותן שש שנים שבהן קבוצה טוטליטארית, שעלתה לשילטון כדרכים מעיד־מוקרטיות, הביאה את העם הגרמני לאן שהביאה.

אני עצמי חושב שאנחנו צריכים לבדוק את עצמנו שבע פעמים ביום. כדי לוודא שלנו אין צפויה סכנה כזאת, כדי שלא נגלה יום אחד שהדמוקרטיה נעלמה ושאלנו נמצאים בשילטון טוטליטארי לאומני, שאינו שולל את זכויות האזרח אלא מתורשבים בני לאום אחר. שילטון כזה יתפנה מה שאנחנו עושים בירדני, מחזק את

משלו, והמשותף לארבעתנו, ברמות העמור קות, אינו גדול. יחד עם זה, היתה הרגשה משותפת לארבעתנו, שאי־אפשר לעבור בשתיקה על מה שקרה עד אותה שעה בלבנון. היה הבדל בין ליבוביץ, מצד אחד, ושלושתנו — מירון זך ואני — מצד שני.

את ליבוביץ פחות עניין נושא הפגיעה באזרחים, בשעה ששלושתנו חשבנו כי עכשיו צריך לצעוק באוזני הקהל הישראלי על מה שקורה בלבנון. ליבוביץ טוען שצריך לעזוב את הגדה המערבית באופן חד־צדדי ומיידי, אני טוען שצריך למצוא פיתרון מדיני לפני שנעזוב.

מה שאנחנו עושים בירדני, מחזק את

הירדן טובת חבל־ארץ אחר, לא יקרה לנו שום דבר. אני בהחלט לא נגד הסכמים כאלה.

גם בעניין ירושלים?

כן. בעיני מה שחשוב הוא בני־אדם, לא מקומות, לא אבנים ולא געגועים היסטוריים. כאשר מדובר בקונפליקט, צריך

שהיא אכן עושה את זה בשם האוכלוסיה שבחרה בה. כאשר מדובר על מעשים של מה־בכך, כמו הגדלת מס־ערך־מוסף, יש קונסנזוס או אין — זה לא משנה. אך כשמדובר במעשה דראסטי, אם אין ביטחון מלא שאכן המעשה נעשה בשם העם — אסור לעשותו. ממשלת־מיעוט, היוצאת למאבקים שעולים בחיי מאות

הנשק איננו מהור ואינו מאא. מה־הנשק תלוי בכוונות ובמעשים שבהם משתמשים באכשיר. כאשר מדובר בתחתנים ובטייסיים, שבגיעותיהם מתוכננות - היכן מה־הנשק?

למצוא פיתרון, הנותן לכולם את אותו הדבר.

ירושלים היא בשבילי לא בעיה יותר גדולה מאשר תל־אביב או חברון. אסור לתת להסכם להתפוצץ בגלל ירושלים. אני לא מתעלם מהעובדה שלירושלים יש מעמד סנטימנטאלי אצל יהודים רבים.

אתה דתי, שומר מצוות. עד לפני כמה שנים חבשת כיפה. מדוע הפרת אותה?

כשגוש־אמונים הפך לקבוצה בולטה, באמצע שנות ה־70, הפסקתי לחבוש כיפה על ראשי, כהפגנת־נגד מה שהפך לסמל של גוש־אמונים. אני חובש כיפה רק בבית־הכנסת.

מדוע אתה מתנגד כליכך? גוש־אמונים?

החשיבות של גוש־אמונים ירדה, למעשה. גוש־אמונים ביצע תפקיד היסטורי, בכך שמיסד את פעולות ההתנחלות בגדה המערבית והביא לכך שלהתנחלויות אלה תהיה תמיכה ממשלתית גלויה וברורה. גוש־אמונים הפך ללגיטימית בצבור את השינאה הגלויה לערבים — „הישג“ שלילי מאוד.

מיספר האנשים, המוכנים להתבטא באופן בוטה על אנשים שקטים, ערביים, בישראל ובגדה המערבית, הולך וגדל. התנהגות המתנחלים וכנופיית כהנא כלפי ערביי הגדה המערבית כבר עברה מומן את גבול הנסבל.

אנו נוהגים ככל עם שליט, ועלינו על הדרך של מדינות טוטליטאריות.

מדוע כינסת מסיבת־עיתונאי

והעוללים לעלות בחיי מאות נוספים — אם ברור לה שהעם מן העם אינו עומד מאחוריה, אסור לה לעשות את המעשה.

בנקודה זו אני רואה את הכישלון המוחץ של המערך, שנתן לממשלה רשות פור־מאלית למה שמתרחש היום בלבנון. הם היו צריכים להגיד: מכאן ואילך זה בלעדיו.

אנשים במערך, המשמיעים כעת קולות לפי שיקולי הבחירות הבאות, מועלים בתפקידם. כי בבחירות הקודמות הבטיחו לבוחריהם שהם שונים ממשלת הליכוד, שוחרת־המילחמות, ואת הניגוד והשוני הזה טרחו להבליט בסרטי־הטלוויזיה. לכן, בגלל השוני שלהם מהליכוד, ולא משום שהם כמו הליכוד, זכו במאות אלפי קולות של בוחרים. עכשיו הם צריכים לפרוע לאותם מאות אלפי בוחרים את השטר, כעת הם צריכים להוכיח שהם אמנם אינם ששים אלי־קרב. הם חבים זאת לבוחריהם. אולם המערך לא עשה זאת, המערך התגלה במלחמה הזאת בכל מערומיו.

גם בגין וגם ערפאת מרבים להשתמש במונח זכויות היסטוריות. דעתך קיימות זכויות היסטוריות של עם ערבי?

אין דבר כזה. משתמשים בביטוי זכויות היסטוריות כדי לנצל את המיטען החיובי שיש למילים זכויות והיסטוריה, הנתונים ההיסטוריים בארץ־ישראל מדברים על מאות שנים לטובת שני הצדדים.

בשיקול מוסרי, אפשר להצדיק את זה שהעם היהודי ישלוט בארץ־ישראל, ואפשר להצדיק את זה שהעם הפלסטיני ישלוט בארץ־ישראל. המצב הוא סימטרי, לכן המדיניות הישראלית היא בלתי־מוצדקת. אם מדובר על נורמות אחרות, דתיות למשל, יכולים הפלסטיניים לטעון, ובצדק, שנורם מות כאלה אינן מעניינות אותם — ושוב אנו חוזרים אל הנורמות המוסריות. המעניי

אין דבר ששמו זכויות היסטוריות. בשיקול מוסרי אפשר להצדיק את זכותם של היהודים על ארץ ישראל, ובאותה מידה את זכותם של הפלסטינים

רק בשלב מאוחר יותר, כמובן, לטפל בבעלי־הדעות האחרות מקרב העם.

מה דעתך על עצומות החיילים, המתפרסמות כעת נגד ה־מולחמה?

המציאות הישראלית היא כזאת, שתנועת מחאה וכל תנועה אידיאולוגית, הרוצה שיהיה לה כיסוי, חייבת לשבת על כתפי החיילים. כך היה אחרי 1973, כך עם גוש־אמונים, המבליט את חיילי ישיבות־ההסדר שלו.

כאלה אנחנו. בינתיים, רק חיילים יכור לים לגרום למיפנה מהותי באווירה הר לאומית. לכן חשוב שישמע קול החיילים, הכרחי שישמע קולם של אותם שנלחמו. איש אינו יכול להטיל דופי בנאמנותם למדינה.

הכוחות הקיצוניים של אש״ף, ואנחנו צריכים לחזק את הכוחות.

כשפנו אלי לחתום על עצומה נגד המיל־חמה בתחילת הקרבות, לא הסכמתי לחתום, לא הייתי בטוח אם זה לא מוקדם מדי. אבל אחרי שראש־הממשלה קם ואמר שיותר להפגין את הלבנון, חשבתי שאם מותר לו להגיד שזה מותר, מותר לי להגיד שזה אסור — וכך עשיתי במסיבת־העיתור גאים שקיבלה כיסוי גרוע בעתונ־הערב. הערותיו של ליבוביץ — קיבלו פירסום. משום שהיו בוטות בצורה קיצונית. קול ישראל הודיע לליבוביץ, בעיקבות מסיבת־העיתונאים, שתוכניתו השבועית היפסקה.

מדוע הוא מרבה להשתמש בביטוי נאצי — האם אינו מבין שההשוואה הזאת תחסל מראש את ההקשה לדבריו?

מפקד־תותחנים מצביע על מטרות בלבנון, כשקוראים לפלסטינים, חיות דורגליות, אומרים שאינם בני־אדם!

אם יבחר עם פרופזור ליבוביץ, פרופזור דן מירון והמשורר נתן זך, כעיצומה של המילחמה? לכל אחד מארבעתנו דעות ועמדות

קות זכות לשני העמים על ארץ־ישראל. לכן אני בעד מדינה פלסטינית בגדה המערבית ובעזה. אני בהחלט לא נגד תיקוני־גבול, אם נניח נותר על עמקי